

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

๓.๑ บทสรุป

การแสดงโนราโดยทั่วไปในสังคมภาคใต้ ประกอบด้วย ๒ ลักษณะ คือ การแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรม และการแสดงโนราเพื่อความบันเทิง

การแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า “โนราโรงครู หรือโนราลงครู” อันหมายถึงการเชิญครูหรือบรรพบุรุษโนรามายังโรงพิธี เพื่อวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อประกอบพิธีไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา อันเป็นการแสดงมุทิตาจิตต่อครูผู้สอน เพื่อประกอบพิธีแก้บนหรือแก้หุ่ยรย และเพื่อประกอบพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ อันหมายถึง พิธีที่ครูโนรารับรองความรู้ความสามารถทางโนรา และประสิทธิ์ประสาท มอบกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ให้กับศิษย์หรือโนรารุ่นใหม่

นอกจากนี้วัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการแล้ว ในการประกอบพิธีโนราโรงครู ยังมีพิธีกรรมย่อย ๆ อีกเช่น พิธีเหยียนเสน พิธีผูกผ้าปล่อย พิธีตัดผมผีซ้อ และพิธีสวดคำไตสวดเครื่อง เป็นต้น

การแสดงโนราเพื่อความบันเทิง เป็นการแสดงที่มีรูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การแสดงโนราโรงเดี่ยว และการแสดงโนราประชันโรง ซึ่งการแสดงโนราโรงเดี่ยวนั้นเป็นการแสดงโนราที่จะพบเห็นได้โดยทั่วไปในปัจจุบัน ในงานต่าง ๆ ส่วนการแสดงโนราประชันโรงนั้นเป็นการแสดงโนราตั้งแต่ ๒ คณะขึ้นไปในลักษณะที่เป็นการประชันขันแข่งกัน ปัจจุบันจะหาการแสดงโนราประชันโรงได้ยากมาก

ในการแสดงโนราประชันโรงในอดีต จากการศึกษาพบว่ามิกิจกรรมหลัก ๆ แบ่งได้เป็น ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมการแสดงก่อนวันประชัน และกิจกรรมการแสดงวันประชัน กิจกรรมการแสดงก่อนวันประชันนั้น เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในตอนกลางคืนก่อนที่จะมีการประชันกันในวันรุ่งขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ยืนยันการประชันโนราในครั้งนั้น และเพื่อเป็นการหยั่งฝีมือของโนราที่เข้าประชันกัน กิจกรรมการแสดงก่อนวันประชันนี้มักจะเรียกกันต่าง ๆ กันเช่น “รำเปรียบมือ” “รำสาวมือ” “รำปะมือ” “รำขาวมือ” เป็นต้น โดยมีลำดับขั้นตอนการแสดงดังนี้ คือ การเข้าโรง การตั้งเครื่อง การทำพิธีเบิกโรง การลงโรงหรือโหมโรง การกาศครูหรือเชิญครู การปล่อยตัวผู้แสดงออกรำเปรียบมือ และหลังจากเสร็จสิ้นการแสดงเปรียบมือแล้วในคืนนี้ก็จะมีการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งจะเป็นเรื่องส่วนตัวของนายโรงโนรา หรือหมอกบโรง ส่วนกิจกรรมการแสดงวันประชัน เป็นกิจกรรมการแสดงที่โนราแต่ละ

คณะจะต้องแสดงความสามารถ เพื่อเอาชนะซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ ทั้งในรูปแบบของกระบวนการร่ำ และการใช้ไสยศาสตร์ กิจกรรมการแสดงในวันนี้จะเริ่มขึ้นตามเวลาที่ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยเริ่มจาก การลงโรง การกาศครู การปล่อยตัวผู้แสดงออกโรง และการออกโรงของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ ซึ่งการออกโรงของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ ในการประชันโรงนั้นจะมีความพิเศษออกไป คือ ก่อนการร่ำก็จะมีการแห่ นายโรงโนราหรือโนราใหญ่ ซึ่งการแห่ดังกล่าวพบว่า มี ๒ ลักษณะ คือ การแห่ นายโรงโนราหรือโนราใหญ่ จากที่อื่นมายังโรงโนรา และการแห่ นายโรงโนราหรือโนราใหญ่ จากโรงโนราไปไหว้พระแล้วกลับมายังโรงโนรา หลังจากนั้นก็จะเป็นการร่ำของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ในการประชันโรงโดยจะเริ่มจาก “การร่ำเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาว” เป็นกระบวนการแรก จากนั้นก็จะหยุดพักโดยกลับเข้าหลังโรง หรือจะร่ำในกระบวนการอื่น ๆ ต่อเนื่องกันไป เช่น ร่ำขอเทริด ร่ำท่าบท เล่นท่าพริศ การแสดงเรื่องหรือจับบท ร่ำเพลงปี่ เป็นต้น และนอกจากนี้ ในช่วงหยุดพักกลางวัน ก็จะมีการออกว่ากลอนสดเรียไรเงิน และในช่วงสุดท้ายของการประชันก็จะเป็นการแสดงที่เรียกว่า “ชะโรง”

การร่ำเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาว ที่เป็นการร่ำกระบวนการแรกของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ ในการประชันโรงนี้ เป็นการร่ำที่แตกต่างไปจากกระบวนการอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นการร่ำเพื่อประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ในลักษณะของการทำคุณไสยโนราฝ่ายตรงข้าม และเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกในคณะ โดยลักษณะของการร่ำดังกล่าว เป็นการร่ำที่มีการผสมผสานกันระหว่างกระบวนการร่ำและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ควบคู่กันไป ซึ่งจะเริ่มการร่ำด้วยกระบวนการเขียนพราศ และต่อเนื่องด้วยกระบวนการเหยียบลูกมะนาว

จากการศึกษาถึงกระบวนการเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาว ที่นายโรงโนราหรือโนราใหญ่ รำนั้น พบว่ามีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหน้าที่ของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่เอง และหน้าที่ของหมอบโรงที่เป็นผู้ช่วยอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปกิจกรรมนั้น ๆ ได้เป็น ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมก่อนการร่ำ กิจกรรมขณะออกโรง และกิจกรรมหลังจบการร่ำ

กิจกรรมก่อนการร่ำ โดยภาพรวมแล้วเป็นกิจกรรมที่เน้นหนักไปในเรื่องของพิธีกรรมทางไสยศาสตร์แทบทั้งสิ้น อาทิ การแต่งหน้า ก็จะต้องมีการลงอักขระ เลขยันต์ในแป้ง และปลุกเสกแป้งนั้น ก่อนที่จะนำมาผัดหน้า และขณะผัดหน้าก็จะต้องบริกรรมคาถากำกับ การแต่งตัว ก็จะต้องมีการบริกรรมคาถากำกับขณะสวมใส่เครื่องแต่งกายชิ้นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และนอกจากนี้ก็ต้องประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ อีก เช่น พิธีบูชาผี พิธีกันตัว พิธีปลุกคว่ำ (ปลุกเสกร่างกาย) เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่นายโรงโนราหรือโนราใหญ่ต้องปฏิบัติหรือที่หมอบโรงปฏิบัติให้กับนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ ที่เป็นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์นั้นพบว่าในกิจกรรมก่อนการร่ำมีจุดประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อเป็นการเสริมสร้างเสริมงคลให้กับตนเอง ให้บังเกิดความมีสง่าราศี เป็นที่ดั่งคา
 ฌองใจของผู้ชม อันจะทำให้ผู้ชมเกิดความรักใคร่ เมตตาเอ็นดู มีความนิยมชมชอบในการแสดง
 ซึ่งจะเห็นได้ในขั้นตอนของการแต่งหน้า เช่น การเสกแป้งผัดหน้า การแต่งกาย เช่น การบริการม
 คาดาทำกับขณะสวมใส่เครื่องแต่งกายชิ้นต่าง ๆ และพิธีบูชาผี เป็นต้น

๒. เพื่อเป็นการป้องกันสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ตลอดจนการทำคุณไสยจากโนราฝ่ายตรงข้าม
 ซึ่งจะเห็นได้จาก การทำพิธีกันตัว โดยจะมีการลงอักขระ เลขยันต์ อาคมต่าง ๆ ในตำแหน่งที่
 สำคัญบนร่างกายของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ และบริการมคาดาทำกับในตำแหน่งนั้น ๆ
 พร้อมกันไปด้วย

๓. เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของร่างกาย และความมั่นใจของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่
 ตามหลักความเชื่อทางไสยศาสตร์ เห็นได้จาก พิธีปลุกตัว เป็นต้น

กิจกรรมขณะออกรำ เป็นกิจกรรมที่มีการผสมผสานกันระหว่างกระบวนรำและพิธีกรรม
 ทางไสยศาสตร์ควบคู่กันไป โดยกิจกรรมขณะออกรำประกอบด้วย การ ๒ กระบวนรำ คือ
 กระบวนรำเขียนพรายและกระบวนรำเหยียบลูกมะนาว ซึ่งทั้ง ๒ กระบวนรำ พบว่ามีวิธีการนำ
 เสนอ และหลักในการรำสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. ทั้งกระบวนรำเขียนพรายและกระบวนรำเหยียบลูกมะนาว แต่ละกระบวนรำ
 ประกอบด้วยกระบวนรำละ ๑ เที้ยว

๒. นำเอาการ “ท่องโรง” มาใช้เป็นที่เชื่อม ระหว่างเที้ยวของกระบวนรำ คือ
 ระหว่างเที้ยวที่ ๑ กับเที้ยวที่ ๒

๓. มีท่ารำหลักที่ถือว่าเป็นหัวใจของการรำที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์
 ซึ่งผู้รำจะต้องรำ และในการรำแต่ละครั้งก็จะรำเหมือนกัน คือ ทำตามอย่างหรืออย่างตามขุม ทำเรียก
 จิตวิญญาญ และท่าเขียนตัวพรายในกระบวนรำเขียนพราย และท่าเหยียบลูกมะนาวในกระบวนรำ
 เหยียบลูกมะนาว

๔. ลักษณะการใช้สายดาในขณะรำ มี ๒ ลักษณะ คือ การใช้สายดาในลักษณะที่
 เป็นการรำทั่วไป ได้แก่ รำพลงโค รำนาคช้า-นาคเร็ว ท่องโรง เป็นต้น ซึ่งการใช้สายดาในลักษณะ
 นี้ก็เพื่อมุ่งเน้นที่ความสวยงาม ดังนั้นผู้รำจึงสามารถใช้สายตามองไปยังทิศทางต่าง ๆ ตามถิลา
 รำ ตามหลักเกณฑ์ของการรำ ส่วนการใช้สายดาในลักษณะที่ ๒ เป็นการ ใช้สายดาในลักษณะที่เป็น
 ท่ารำที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ได้แก่ ทำตามอย่างหรืออย่างตามขุม ทำเรียกจิตวิญญาญ
 ท่าเขียนพราย ท่าเหยียบลูกมะนาว เป็นต้น ซึ่งการใช้สายดาในลักษณะนี้ก็เพื่อมุ่งเน้นที่
 ความสมจริงสมจัง ความมีสมาธิของผู้รำ ดังนั้นผู้รำก็จะต้องมองไปยังจุดหมาย หรือจุดใดจุดหนึ่ง
 ที่มีความสัมพันธ์กับท่ารำ และพิธีกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น

๕. วิธีการจับไม้หวายเขียนพราศ ประกอบด้วย ๕ วิธีคือการจับในลักษณะท่าประนมมือ การจับในลักษณะท่าโค้งศรหรือน้ำศร การจับในลักษณะท่าเขียนตัวพราศ การจับในลักษณะประกอบท่ารำทั้งที่เป็นการจับมือเดียวและสองมือ และการจับในลักษณะท่าพิเศษ

๖. ระดับของมือที่ถือไม้หวายเขียนพราศในขณะรำรำ จะมีระดับของมือตั้งแต่ระดับสะเอวขึ้นบน คือ มีระดับตั้งแต่ระดับสะเอว ระดับอก ระดับไหล่ ระดับศีรษะและระดับเหนือศีรษะ จะไม่ปรากฏว่ามีท่ารำใดที่มีระดับของมือขณะถือไม้หวายรำต่ำกว่าระดับสะเอว

กิจกรรมหลังจบการรำ กิจกรรมที่สืบเนื่องหลังจากจบกระบวนรำเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาว ก็คือ วิธีการทำลายอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการรำที่สมมุติเป็นตัวแทนหรือรูปค่างตัวโนราฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ ตัวพราศและลูกมะนาว ซึ่งเท่าที่พบมี ๒ วิธี คือ นำตัวพราศและลูกมะนาวไปฝังดิน และวิธีที่ ๒ คือ นำตัวพราศและลูกมะนาวไปดอนอักขระ เลขยันต์ คาถาอาคมต่าง ๆ ที่ได้ทำลงไป

จากการศึกษาพบว่า ในความสำเร็จของการรำเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาวนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ที่เป็นกระบวนรำแล้ว ยังประกอบด้วยส่วนสำคัญอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยสนับสนุน ส่งเสริม ให้การรำดังกล่าวมีความสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ คือ

เครื่องแต่งกาย ประกอบด้วยเครื่องแต่งกายของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ และเครื่องแต่งกายของหมอกบโรง ในส่วนของการแต่งกายของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ พบว่าจะมีลักษณะการแต่งกายในลักษณะที่เรียกว่า "เครื่องคัน" ซึ่งเชื่อว่าเป็นการแต่งกายที่เลียนแบบมาจากกษัตริย์ในสมัยโบราณ ตามที่มีกล่าวไว้ในตำนานโนรา แต่การแต่งกายแบบเครื่องคัน ที่นายโรงโนราหรือโนราใหญ่แต่งในการรำนั้น จะต่างไปจากการแต่งกายปกติ คือ จะไม่สวมเทริด แต่จะใช้เพียงผ้ายันต์โทกศีรษะไว้เท่านั้น ซึ่งสาเหตุที่ไม่สวมเทริดพบว่ามี ๒ ประการ คือ ประการแรกสืบเนื่องจากความเชื่อที่ว่าหากโนราสวมเทริดแล้วโนราผู้นั้นก็เปรียบได้กับกษัตริย์ จึงไม่เหมาะสมกับการรำเขียนพราศ-เหยียบลูกมะนาว ซึ่งเป็นการรำที่เกี่ยวกับการทำคุณไสย ประกอบกับยังเชื่อว่าหากสวมเทริดแล้วจะทำให้ผลของการทำคุณไสยมีต่อโนราฝ่ายตรงข้ามมากเกินไป และอีกประการเพื่อความสะดวกและไม่เป็นอุปสรรคในการรำ กล่าวคือในการรำดังกล่าวผู้รำมักมีการพลิกแพลงท่ารำให้มีความพิศดารไปกว่าท่ารำปกติ ดังนั้นหากสวมเทริดก็จะทำให้มีอุปสรรคในการรำ ส่วนการแต่งกายของหมอกบโรง พบว่ามีวิธีการแต่งกาย แยกได้เป็น ๓ แบบ คือ การแต่งกายแบบนุ่งผ้าเถือชาย การแต่งกายแบบนุ่งผ้าโจงกระเบน และการแต่งกายแบบนุ่งห่มขาว

เครื่องดนตรีและทำนองเพลง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำประกอบด้วยเครื่องดนตรี ๖ ชนิด คือ ปี่ ๑ เถา, ทับ ๒ ใบ, กลอง ๑ ใบ, โหม่ง ๑ ราง ถึง ๑ คู่ และแตรหรือแกระ ๒-๓ คู่ ส่วนทำนองเพลงที่นำมาบรรเลงประกอบการรำจะมีแตกต่างกันไปบ้าง แต่ที่จะใช้เหมือนกัน คือ ทำนองเพลงเชิด และทำนองเพลงโค

บุคคลที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หมอทบโรงและลูกคู่ หมอทบโรง เป็นผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์ ได้แก่ กั้นการทำคุณไสยจากคิลปินฝ่ายตรงข้าม แก้กคุณไสยที่ถูกฝ่ายตรงข้ามทำแล้ว และทำคุณไสยต่อฝ่ายตรงข้ามอีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในโรงโนราหรือโนราใหญ่ในขณะทำการรำ ลูกคู่ ซึ่งประกอบด้วย ๒ ประเภท คือ ลูกคู่ที่ทำหน้าที่บรรเลงดนตรี และลูกคู่ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ๑. โนราคนอื่น ๆ อันหมายถึงโนราที่ทำหน้าที่เป็นนางรำในคณะโนรา

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการรำ ประกอบด้วย ไม้หว่ายเขียนพราย ตัวพราย ลูกมะนาว หม้อน้ำมันศร

ลักษณะการใช้พื้นที่ แบ่งได้เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นการใช้พื้นที่ของนายโรงโนรา และส่วนที่เป็นการใช้พื้นที่ของลูกคู่

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าในการรำดังกล่าวยังประกอบด้วยความเชื่อต่าง ๆ ที่สำคัญสอดแทรกอยู่ ซึ่งล้วนแล้วมีบทบาทต่อการยึดถือปฏิบัติทั้งสิ้น ประกอบด้วย

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ นับว่าเป็นความเชื่อหลักที่มีบทบาทต่อการรำเป็นอย่างมาก ซึ่งความเชื่อทางไสยศาสตร์นี้ ยังสามารถแยกย่อยออกไปอีก ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเมตตามหานิยม ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์ คาถาอาคม ความเชื่อเรื่องการแดง อักษรเลขยันต์ ความเชื่อเรื่องคุณไสย และความเชื่อเรื่องการป้องกันคุณไสย

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและภูตผีปีศาจ ซึ่งความเชื่อเรื่องนี้นับว่าเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวลใต้ ที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อดังกล่าวประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องวิญญาณ และความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ อันได้แก่ ชิน พรายนางตานี

ความเชื่อเกี่ยวกับคติทางศาสนา นับเป็นคติความเชื่อหนึ่งที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของชาวลใต้เสมอมา ความเชื่อที่เด่น ๆ ที่พบในการรำก็คือ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม และความเชื่อเรื่องพุทธคุณมากกว่าธรรมคุณ

ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้น้ำในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ความเชื่อในลักษณะนี้เป็นความเชื่อเฉพาะบุคคล เป็นความเชื่อที่ผู้นั้นต่างยึดถือปฏิบัติ ตามที่คนเห็นว่ามีเหตุผลถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งน้ำที่มักใช้รำในขณะรำทำรำที่เกี่ยวกับการทำคุณไสย เช่น ทำรำเรียกจิตวิญญาณ ทำรำเขียนตัวพราย ทำรำเหยียบลูกมะนาว และพิธีบังสุกุล เป็นต้น พบว่ามีการใช้น้ำกถางมือซ้าย ซึ่งเชื่อว่าเป็น

น้ำผี และการใช้น้ำผี ซึ่งเชื่อว่าเป็นน้ำเพชร และสำหรับการใช้น้ำในลักษณะที่จะให้เกิดเมตตามหานิยมเป็นเสน่ห์ ก็จะใช้มน้ำนางมือขวา

ความเชื่อเกี่ยวกับไม้หวายเขียนพราย เป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาอาคม และความเชื่อเรื่องการลงอักขระ เลขยันต์ ที่ได้บรรจุลงในไม้หวายเขียนพราย โดยเชื่อว่าไม้หวายเขียนพรายเป็นไม้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ปราบภูตผีปีศาจได้

จากการเปรียบเทียบขั้นตอน การรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาวของนายโรงโนรา ทั้ง ๕ ท่าน พอจะสรุปได้ว่า โดยภาพรวมแล้วลักษณะการรำมีความคล้ายคลึงกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในส่วนที่เป็นเรื่องของรายละเอียดของนายโรงโนราแต่ละท่าน ซึ่งเกิดจากความเชื่อ ไหวพริบ ปฏิภาณ ความรู้ ความสามารถ และการนำเสนอรูปแบบการรำที่เป็นเฉพาะตัว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีรายละเอียดแตกต่างกัน แต่ยังพบว่าในการรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาวที่สมบูรณ์ควรจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญหลัก ๆ อย่างน้อย ๘ ขั้นตอน (อาจเสริมได้ตามความสามารถเฉพาะตัว) ส่วนการเรียงลำดับขั้นตอนนั้นไม่มีการกำหนดหรือบัญญัติไว้ตายตัว ซึ่งขั้นตอนสำคัญหลัก ๆ ดังกล่าวได้แก่ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ การรำอวดความสามารถเฉพาะตัว การเรียกจิตวิญญาณ การรำเข้าหาตัวพราย การเขียนตัวพราย การรำเข้าหาลูกมะนาว การเหยียบลูกมะนาว และพิธีบังสุกุล นอกจากนี้ยังพบว่าในการรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาวของนายโรงโนรา ทั้ง ๕ ท่าน มีลักษณะรูปแบบการรำ แบ่งได้เป็น ๒ แนว คือ

แนวที่ ๑. เป็นการรำที่มีการแสดงออกด้านการรำที่เป็นการรำอวดความสามารถเฉพาะตัวเพียงช่วงเดียว ที่เป็นช่วงต้นของกระบวนการรำเขียนพราย คือพบว่ามีนายโรงโนรา ๓ ท่านประกอบด้วย โนราพร้อม จำวัง โนราเลื่อน ละอองแก้ว และโนราคลื่น พานูร์คน ต่างมีลักษณะรูปแบบการรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาวที่คล้ายคลึงกัน คือ ในการรำตั้งแต่ต้นจนจบ จะมีปรากฏการรำอวดความสามารถเฉพาะตัวเพียงขั้นตอนเดียวในช่วงต้นของกระบวนการรำเขียนพรายเท่านั้นแต่หลังจากการรำในขั้นตอนนี้แล้วก็จะเป็นการรำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์

แนวที่ ๒. เป็นการรำที่ให้ความสำคัญกับการแสดงออกทั้งเป็นการรำอวดความสามารถเฉพาะ และการรำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์โดยเสมอกัน คือ พบว่ามีนายโรงโนรา ๒ ท่าน ประกอบด้วยโนรายก ชูบัว และโนราครืน สงวนทอง มีลักษณะรูปแบบการรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาวที่คล้ายคลึงกัน โดยนายโรงโนราทั้ง ๒ ท่านจะมีการเรียงลำดับขั้นตอนการรำที่เป็นการรำอวดความสามารถเฉพาะตัว และการรำในขั้นตอนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ควบคู่กันไปโดยตลอด เห็นได้จากก่อนจะมีการรำที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ก็จะต้องรำในลักษณะการอวดความสามารถเฉพาะตัวไว้เป็นเบื้องต้นก่อนเสมอ

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนาศิลปวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ ควรมีการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจทั้งทางด้านนาฏศิลป์ (ที่บ้าน) และหลักของการทำวิจัย เข้ารับการถ่ายทอดจากนายโรงโนราอาวุโสท่านต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นราย ๆ ไปโดยด่วน เพื่อเป็นการศึกษาดังลักษณะเด่นที่เป็นรายละเอียดหรือกดเม็คเค็ดทรายของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ท่านนั้น ๆ เพราะจากการที่ผู้วิจัยออกเก็บข้อมูล ในการทำวิจัยครั้งนี้ พบว่าลักษณะการรำของนายโรงโนราแต่ละท่าน นอกจากจะได้รับการถ่ายทอดการรำมาตามสายตระกูลจากครูโนราแล้ว นายโรงโนราแต่ละท่านก็ยังมีความอิสระในการคิดรูปแบบของการรำให้มีความเหมาะสมกับตนเองอีกด้วย นอกจากนี้นายโรงโนราเหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุทั้งสิ้น

๒. ควรมีการจัดสัมมนา ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นายโรงโนราในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้ถึงเห็นถึงความสำคัญด้านนาฏศิลป์ และทำการบันทึก รวบรวมรายละเอียดที่เป็นรูปแบบการรำ ประวัติชีวิตและผลงานของท่าน ๆ นั้นไว้อย่างเป็นระบบด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ วิดีทัศน์ เดเซอร์คิสก์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

๓. เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่อง "รำเขียนทราย-เหยียบลูกมะนาว" ฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเพียงส่วนหนึ่ง ที่เป็นการรำของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ท่านนั้น ดังนั้นหากมีผู้สนใจจะศึกษาวิจัยต่อไป ก็น่าจะศึกษาดังการรำของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ในส่วนอื่น ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของการรำของนายโรงโนราหรือโนราใหญ่ยิ่งขึ้น อาทิ การประกอบพิธีกรรมในโนราโรงครู การรำในลักษณะของการให้ความบันเทิง เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย